

نشریه علمی مکانیک سازه‌ها و شاره‌ها

DOI: 10.22044/jsfm.2021.10135.3259

بهینه سازی عملکرد سیکل رانکین آلی مبتنی بر مطالعه مقایسه ای روش‌های باکس-بهنکن و مرکب مرکزی

محمد احسان کاظمیان^{۱*}، سید عبدالرضا گنجعلیخان نسب^{۱*} و ابراهیم جهانشاهی جواران^۱

^۱ بخش مهندسی مکانیک، دانشکده فنی و مهندسی، دانشگاه شهید باهنر کرمان، کرمان، ایران

^۲ بخش مهندسی مکانیک، دانشکده فنی، مجتمع آموزش عالی بهم، بهم، ایران

مقاله مستقل، تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۰۷/۱۸؛ تاریخ بازنگری: ۱۴۰۰/۰۲/۱۶؛ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۳/۱۴

چکیده

در این مقاله با کمک مدلسازی ترمودینامیکی سیکل رانکین آلی، تاثیر برخی پارامترها بر راندمان حرارتی و حرارت ورودی سیکل با استفاده از روش طرح ریزی آزمایش‌ها، مورد بررسی قرار می‌گیرد. با بهره گیری از این تکنیک و ترکیب آن با مدل حذف رگرسیون پس گرد مقدار راندمان حرارتی و حرارت ورودی سیکل به صورت توابعی از پارامترهای موثر معرفی می‌شوند. در این راستا ابتدا با مقایسه دو روش پاسخ سطح و انتخاب رویه طراحی مرکب مرکزی، مقادیر توابع پاسخ بر اساس متغیرهای ورودی مشخص شده‌اند. مقادیر عددی حاصل از توابع منتج از روش پاسخ سطح مرکب مرکزی، همخوانی خوبی با سایر مقالات معتبر دارد. نتایج نشان می‌دهند که از میان پارامترهای موثر، مقادیر دمای ورودی توربین، راندمان آیزنتروبیک توربین و نسبت دمی‌های جرمی سیال عامل به آب خنک کننده کندانسور، بیشترین تاثیر را بر راندمان حرارتی دارند و برای حرارت ورودی به سیکل نیز بیشترین تاثیر پذیری در تغییر دمی سیال عامل، اختلاف دمای کندانسور و دمای ورودی به توربین سیکل رانکین آلی مشاهده می‌شود. نتایج بهینه سازی عددی بر مبنای تابع مطلوبیت و رویه پاسخ مرکب مرکزی نیز نشان دهنده حصول راندمانی معادل با ۳۶٪ به ازای حرارت ورودی kW ۱۳۰ است.

کلمات کلیدی: سیکل رانکین آلی؛ بهینه سازی؛ پارامترهای طراحی؛ راندمان حرارتی؛ روش پاسخ سطح.

Performance Optimization of Organic Rankin Cycle (ORC) Based on Comparative Study of Box –Behnken and Central Composite Design Methods

M.E. Kazemian^{1,2}, S.A. Gandjalikhan Nassab^{1,*}, E. Jahanshahi Javaran¹

¹ Mechanical Engineering Department, Shahid Bahonar University of Kerman, Kerman, Iran.

² Department of Mechanical Engineering, Bam Higher Education Complex, Bam, Iran.

Abstract

In this paper, with the aid of thermodynamic modeling of Organic Rankin Cycle (ORC), the effect of some parameters on the thermal efficiency and input heat of ORC is examined using design of experiment method. By this technique, along with the Backward Elimination Regression model, the values of thermal efficiency and input heat of ORC are introduced as a function of effective parameters. For this purpose, first, by comparing the two methods of surface response and selecting the central composite design procedure, the values of response functions were computed based on the input variables. The numerical values derived from these functions resulting from RSM central composite design are in good agreement with published theoretical results in literatures. The results show that among the effective parameters, turbine inlet temperature values, turbine isentropic efficiency , and mass flow ratio have most significant effect on thermal efficiency and also for input heat to ORC the most effective parameters are flow rate of working fluid, condenser temperature and input temperature of ORC's turbine. In order to numerical optimization according to the operating conditions of real cycles based on the desirability function and the central composite design procedure, it was revealed that the thermal efficiency is close to 36% for the heat input of 130 kW.

Keywords: Organic Rankin Cycle; Optimization; Design Parameters; Thermal Efficiency; Response Surface Methodology (RSM).

۱- مقدمه

تولید همزمان تقریباً بزرگ را مورد بررسی و مطالعه قرار دادند. هدف اصلی پژوهش، تحلیل و بررسی استفاده از چرخه رانکین آلی با توربین هایی با کارایی بالا به عنوان مثال توربین های بخار احیا کننده (بازیاب حرارت) بوده است و نتایج هم نشان دهنده کارایی بالای این سیستم بود. شوکتی و رنجبر [۶]، تحلیل و مقایسه انرژی، اگزرزی و ترموقاًتصادی سیکل تولید توان تک تبخیره زمین گرمایی با سیکل های تولید توان کالینا و سیکل رانکین با سیال های عامل مختلف پرداختند و نتایج را بر اساس نحوه ترکیب سیکل و استفاده از نوع سیال عامل ارائه کردند.

ابوالوفا و همکاران [۷]، سیستم های چرخه رانکین خورشیدی برای تولید برق را مورد بررسی قرار دادند. آنها بر عواملی همچون نوع سیال عامل، نحوه عملکرد و چیدمان سیستم و استفاده از این سیستم ها در پمپ آب و شیرین سازی آب تمرکز کردند. چهار طاقی و بابایی [۸]، به بررسی عملکرد سیکل رانکین آلی با توجه به دمای ورودی و خروجی و دبی جریان منبع حرارتی پرداختند؛ همچنین با ثابت نگه داشتن دمای ورودی و خروجی جریان منبع حرارتی و دبی جرمی آن با انتخاب سیالات آلی دوچیزی عملکرد سیکل از لحاظ انرژی و اگزرزی برای دو نوع پیکربندی ساده و همراه با مبدل حرارتی داخلی را مورد تجزیه و تحلیل قرار دادند. نتایج نشان دهنده افزایش بازده در استفاده از سیالات دوچیزی بوده است. بعلاوه دما و فشار در چگالنده و تبخیر کننده بر اساس شبیه دمایی جریان گرم و سرد و اختلاف دمای پینچ بدست آمد.

بدر و همکاران [۹]، به مطالعه ویژگی های مورد نیاز سیال کاری ایده آل سیکل رانکین پرداختند که بین حد مجاز حداکثر و حداقل دمای ۱۲۰ درجه سانتی گراد و ۴۰ درجه سانتی گراد عمل می کنند. نتایج حاصل از بررسی قابلیت سازگاری شست و هشت سیال عامل بالقوه ارائه شده است. مناسب بودن سیال از لحاظ شرایط ترمودینامیکی، پایداری حرارتی، در دسترس بودن، هزینه ها و الزامات ایمنی، عوامل اصلی برای پذیرش در فرایند غربالگری بود.

محمودی و همکاران [۱۰]، به بررسی تجربیات تحقیقاتی در رابطه با استفاده از سیکل رانکین آلی برای بازیابی حرارت و بررسی تاثیر پیکربندی سیکل، انتخاب سیال عامل و شرایط عملیاتی بر عملکرد سیستم در طول دوره چهار ساله

با توجه به بهره برداری فزاینده از ذخایر انرژی فسیلی جهان و آلایندگی بالای محصولات احتراق، استفاده از فرآیندهای تولید توان با حداقل گرمای مورد نیاز، یکی از ایده های کاربردی محققان بوده است که در اکثر کشورهای توسعه یافته در حال اجرا است. استفاده از سیکل رانکین آلی با استفاده از گرمای هدر رفت در منبع دما بالای سیکل، گامی موثر در تولید توان با کمینه حرارت دریافتی است و پژوهش های فراوانی در زمینه ارتقا عملکرد سیکل رانکین آلی صورت پذیرفته است.

ابرنبرگر و همکاران [۱۱]، به بررسی میزان بازده و کارکرد مفید سیستم رانکین آلی متصل به سیستم تولید همزمان زیست توده به صورت عملی پرداختند. به گفته آنها مزایای ویژه تکنولوژی سیکل رانکین آلی، این است که هزینه پایین برای نگهداری و طول عمر بالا، انجام تمام فعالیت ها به صورت اتوماتیک و حداکثر پنج ساعت در هفته نیازمند واحد پرسنلی است.

فریرا و کاتارینو [۲]، به مقایسه ترمودینامیکی سیالات عامل سیکل رانکین با استفاده از الگوریتم ژنتیک به منظور طراحی بهینه بین توان و هزینه تولیدی پرداختند. بها الدین صالح و همکاران [۳]، به بررسی طیف وسیعی از سیال کاری در سیکل رانکین آلی پرداختند که تمامی این بررسی ها به صورت ترمودینامیکی بوده است. برای هر بار تحلیل سیال یک راندمان حرارتی ارائه و بررسی شده است و اگر بخار خروجی از توربین بیش از حد گرم شود، بعد از توربین یک مبدل حرارتی داخلی قرار داده می شود که این مورد نیز مورد بررسی قرار داده شد. نتایج بدست آمده حاکی از وقوع بیشترین مقدار راندمان حرارتی برای سیالاتی با دمای جوش بالا است؛ همچنین حبیب زاده و رشیدی [۴] نیز، آنالیز ترمودینامیکی سیکل رانکین آلی بر مبنای تغییر سیال عامل را مورد بررسی قرار دادند. نتایج بر مبنای محاسبه بهینه سازی حداقل نسبت فشار و حداکثر راندمان حرارتی سیکل گزارش شده است.

چاکارتیگویی و همکاران [۵]، به امکان سنجی استفاده از سیکل رانکین آلی در سیستم های تولید همزمان بر پایه آنالیز ترمودینامیکی پرداختند. آنها سیکل رانکین آلی دما پایین به عنوان یک سیکل مجزا برای ترکیب با نیروگاه های

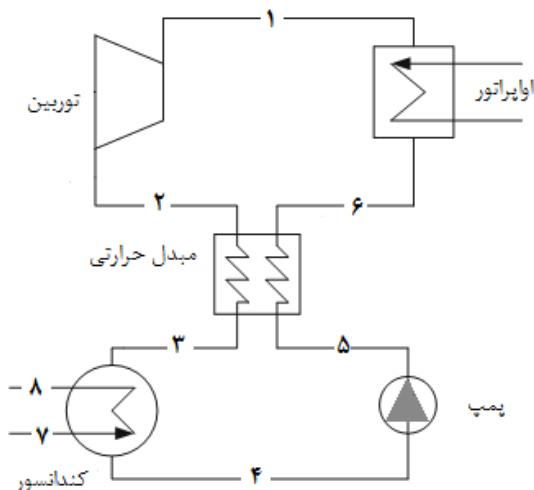
عملکرد سیکل ترکیبی توربین گاز استفاده کردند. بادملیگلو و همکاران [۱۹]، پارامترهای موثر بر بازدهی چرخه رانکین ارجانیک با استفاده از روش‌های آنالیز واریانس و تاگوچی مورد بررسی قرار دادند. گویال و همکاران [۲۰]، به بررسی ترمودینامیکی سیکل رانکین آلی منبع دما پایین با استفاده از روش پاسخ سطح پرداختند و با استفاده از روش پاسخ سطح، مدل ریاضی چند جمله‌ای غیرخطی مرتبه دوم را جهت ارتباط بین بازده حرارتی سیکل و متغیرهای تصمیم گیری ارائه کردند.

نگارندگان پژوهش حاضر تاکنون تحقیقی کامل در خصوص آنالیز حساسیت سیکل رانکین آلی با استفاده از روش طرح ریزی آزمایش‌ها و آنالیز واریانس نیافته‌اند. هرچند روش‌های آماری مختلفی مانند، روش طرح ریزی آزمایش و روش سطح پاسخ برای تعیین پارامترهای موثر در کاربردهای مهندسی توسط برخی محققان مورد توجه قرار گرفته است. محمدی و ارغوانی [۲۱]، از روش سطح پاسخ برای بررسی مدل سازی یک بعدی و بهینه سازی پرتایه گاز سبک دو مرحله‌ای استفاده کردند. نتایج آنها اثربخشی روش برای تأیید روند را نشان می‌دهد. اوکاتی و همکاران [۲۲]، حساسیت پارامترهای اولیه آب شیرین کن خورشیدی را با استفاده از روش طراحی آزمایش‌ها بر اساس روش سطح پاسخ به منظور دستیابی به شرایط مطلوب، تجزیه و تحلیل کردند. آنها نمودار متفاوتی را برای کمک به طراح در انتخاب پارامترهای مناسب طراحی بر اساس شرایط عملیاتی ارائه دادند. مهورو و همکاران [۲۳]، در فرآیند الکتروشیمیایی با استفاده از روش پاسخ سطح به عنوان روش طراحی آزمایش‌ها وتابع مطلوبیت به ارائه راهکار جهت بهینه سازی همزمان متغیرهای پاسخ پرداختند. پیرمحمد و اسماعیلی [۲۴]، در مقایسه عملکردی جذب انرژی سازه‌های دو جداره با استفاده از روش‌های پاسخ سطح و طراحی مرکب مرکزی، به شناسایی نقاط مهم و بهینه سازی متغیرهای طراحی پرداختند. از مزایای استفاده از روش طرح ریزی آزمایش‌ها می‌توان به سرعت بالای عملیاتی تابع پاسخ در سیستم‌های کنترل اتوماتیک اشاره نمود که یک تابع پاسخ بر اساس پارامترهای تاثیرگذار و قابل تعییر جایگزین کد محاسباتی می‌شود؛ لذا در پژوهش حاضر با توجه به متغیرهای ورودی مختلف سیکل رانکین آلی، آنالیز حساسیت برخی از پارامترهای قابل تعییر از قبیل دما و فشار

پرداختند و در نهایت، آمار مربوطه در رابطه با چیدمان و سیال کار با انواع منبع حرارت گزارش شد. باروتکوب و همکاران [۱۱]، طراحی و تحلیل ترمودینامیکی اقتصادی سیکل رانکین آلی گذر بحرانی با محرك توربین گاز جهت تولید توان الکتریکی، گرمایش سوخت و سرمایش گاز متان به عنوان اهداف اصلی متناسب با نیاز ایستگاه تقویت فشار را انجام دادند؛ همچنین با استفاده از آنالیز حساسیت اثر متغیرهای طراحی از قبیل، فشار و دمای ورودی به توربین، دمای چگالش و دمای ورودی به دیگ بخار روی پارامترهای عملکردی سیکل مورد تحلیل قرار دادند.

وانگ و همکاران [۱۲]، تاثیر پارامترهای طراحی بر رفتار دینامیکی سیکل رانکین آلی برای بازبافت حرارت اتلافی موتور را مورد بررسی قرار دادند. متغیرهای فشار تبخیری و تراکم، دمای خروجی و نوع سیال عامل بر عملکرد دینامیکی سیکل مورد پژوهش واقع شده‌اند. نتایج تحقیق نشان دهنده امکان به کار گیری کنترلر یکسان در شرایط طراحی مختلف برای هر سیال عامل است، اما با تعیین نوع سیال عامل، نوع کنترلر نیز بایستی مجدد طراحی و بروزرسانی گردد؛ همچنین هوان ژی و همکاران [۱۳]، آنالیز حساسیت پارامترهای عملیاتی بر عملکرد سیکل رانکین آلی و سیکل رانکین آلی با بازیاب با استفاده از روش آزمایش متعدد را مورد تجزیه و تحلیل قرار دادند. سه پارامتر دمای ورودی منبسط کننده، دمای خروجی کندانسور و طول کورس حرکتی پمپ به عنوان متغیرهای تاثیر گذار بر راندمان حرارتی سیکل، کار خروجی توربین، کار مصرفی پمپ و دبی جرمی سیال عامل معرفی شده است.

استفاده از روش طرح ریزی آزمایش‌ها و آنالیز واریانس یکی از راهکارهای ارائه پاسخ‌های جامع و قابل اطمینان آماری است که در بیشتر مسائل مهندسی و در اکثر رشته‌ها توسعه سایر محققان بدان اشاره شده است. به طور نمونه مقادیر بهینه پارامترهای طراحی و تحلیل عملکرد مبدل‌های حرارتی با استفاده از روش تاگوچی در مطالعات زنگ و همکاران [۱۴] و ورما و همکاران [۱۵]، مورد بررسی قرار گرفت. کومار و همکاران [۱۶، ۱۷]، بهینه سازی پارامتری سیکل رانکین با استفاده از روش تاگوچی انجام دادند. محمد و همکاران [۱۸] از ابزار آماری آنالیز واریانس جهت ارزیابی نتایج و ایجاد رابطه بین خروجی‌های قدرت و معیارهای

شکل ۱- چیدمان پیشنهادی سیکل رانکین آلی

شده است. سیال عامل این سیکل تولوئن فرض شده است.

فرض های زیر مبنای محاسبات آتی است:

- تمام فرآیندها آدیاباتیک فرض شود.
- پمپ و توربین دارای بازده آیزنتروپیک می باشند.
- تمام فرآیندها جریان ثابت و حالت پایدار فرض شوند.

آنگر جریان در تمام سیکل رانکین ثابت و بدون تغییر خواهد بود.

کار توربین بخار و پمپ به ترتیب طبق رابطه های (۱) و (۲) محاسبه می شود:

$$(1) W_T = \dot{m}_{ORC} (h_1 - h_2)$$

$$(2) W_P = \dot{m}_{ORC} (h_5 - h_4)$$

رابطه مبدل حرارتی از رابطه (۳) بدست می آید که سیال عامل به کمک حرارت داده شده تغییر فاز می دهد:

$$(3) Q_H = \dot{m}_{ORC} (h_1 - h_6)$$

کندانسور به وسیله جریان خنک آب، سیال عامل سیکل رانکین را از فاز بخار به فاز مایع تبدیل می کند، این انتقال حرارت از طریق رابطه (۴) محاسبه می شود:

$$(4) Q_L = \dot{m}_{ORC} (h_3 - h_4)$$

با توجه به روابط (۱)-(۴) کار تولیدی سیکل رانکین را می توان به فرم کلی معادله (۵) ارائه کرد.

$$(5) W_{net} = W_T - W_P$$

و راندمان حرارتی سیکل طبق رابطه (۶) تعریف می شود:

وروودی توربین، فشار کندانسور، افت فشار خطوط و تجهیزات و راندمان آیزنتروپیک پمپ و توربین روی راندمان حرارتی سیستم و حرارت وروودی سیکل برای سیال عامل تولوئن با استفاده از روش طرح ریزی آزمایش ها انجام شده است و در نهایت یکتابع پاسخ متشکل از پارامترهای موثر ارائه شده است. مزیت استفاده از تابع پاسخ، بکارگیری سریع و امکان بررسی تغییر همزمان پارامترهای موثر سیستم به منظور استفاده در سیستم های کنترلی سیکل است.

۲- بیان مسئله

۲-۱- روابط ترمودینامیکی حاکم در سیکل رانکین آلی

شرایط عملکردی، محیطی و هزینه ای سیکل رانکین آلی به شدت تحت تأثیر انتخاب سیال عامل است؛ در حالی که بیش از ۵۰ سیال عامل وجود دارد که در مراجع مختلف مورد بررسی قرار گرفته اند [۲۵ و ۲۶]، محدودیت هایی نیز وجود دارد که به خواص ترمودینامیکی، تأثیرات زیست محیطی، ایمنی، هزینه و در دسترس بودن سیالات مرتبط هستند. سیال عامل علاوه بر داشتن خواص ترمودینامیکی مورد نظر، باید در شرایط کار پایدار بوده و با مواد در تماس خورنده نباشد. یک عامل حیاتی در تصمیم گیری برای استفاده از سیال عامل پایداری حرارتی آن است [۹]. در کار حاضر سیال عامل سیکل رانکین آلی تولوئن در نظر گرفته شده است و دمای بحرانی نسبتاً بالا در حدود ۳۵۰ درجه سانتیگراد دارد [۲۷]. از نظر شیمیایی در این شرایط بالقوه عملیاتی پایدار است. از سوی دیگر طبق استاندارد طبقه بندی ایمنی ۳۴ ASHRAE در خصوص خطرات زیست محیطی و سلامتی و ایمنی حین کار سیالات عامل، سیال تولوئن در دسته A3 قرار داده شده است [۲۶].

سیکل رانکین در شکل ۱ شامل یک مبدل حرارتی بوده که توسط حرارت داده شده سیال عامل سیکل رانکین را از فاز مایع به بخار تبدیل می کند، بخار ایجاد شده توربین بخار را به گردش و داشته و در ادامه در کندانسور از فاز بخار تبدیل به مایع می شود. در ادامه چرخه، پمپ فشار سیال را تقویت نموده و سیکل تکرار می شود. روابط ترمودینامیکی حاکم در سیکل رانکین آلی بسته که شامل توربین بخار، مبدل حرارتی، پمپ و کندانسور است، در این قسمت آورده

جدول ۱- پارامترهای اولیه سیکل رانکین آبی [۲۸]

مقدار	واحد	پارامترهای اولیه
۳۵۰	°C	دماهی ورودی به توربین بخار
۲۵	bar	فشار ورودی به توربین بخار
۰/۱	bar	فشار کندانسور
۸۰	%	راندمان آبزینت روپیک توربین
۷۰	%	راندمان آبزینت روپیک پمپ
۱	%	افت فشار خطوط
۲۵	°C	دماهی آب سرد ورودی به کندانسور
۱/۱	bar	فشار آب سرد ورودی به کندانسور
۱۰	°C	اختلاف دما در مبدل
۰/۰۳۶	kg/s	آهنگ جریان سیکل رانکین آبی
۰/۳۵۳	kg/s	آهنگ جریان آب ورودی به کندانسور

جدول ۲- مقایسه برخی پارامترها سیکل رانکین آبی نسبت به مرجع [۲۸]

درصد خطأ	مرجع [۲۸]	سیستم حاضر	واحد	پارامتر
۱/۲۵	۷/۳۱۷	۷/۴۰۹	kW	قدرت تولیدی توربین
۱/۱۵	۰/۱۵۶	۰/۱۵۷۸	kW	توان مصرفی پمپ
۱/۲۷	۷/۱۶۱	۷/۲۵۲	kW	قدرت خالص سیکل
۰/۷۷	۲۲/۱۹	۲۲/۰۲	kW	میزان حرارت دریافتی در مبدل

بهینه می شود. در این روش، راهی جهت برآورد برهم کنش ها، تأثیرات درجه دوم و حتی سطح موضعی پاسخ با استفاده از طرح آزمایشی مناسب تعییه شده است [۲۹]. پس از شبیه سازی عددی سیکل رانکین آبی در کامپیوتری توسط نرم افزار EES و اطمینان از صحت محاسبات لازم است که مدل ریاضی مناسبی برای بررسی نقش هر پارامتر مورد نظر تعیین شود. طرح مرکب مرکزی و باکس-بهنکن دو روش متفاوت برای متناسب سازی سطح پاسخ با در نظر گرفتن

$$\eta_{\text{th}} = \frac{(W_T - W_P)}{Q_H} \quad (6)$$

قابل ذکر است که در محاسبات طراحی بهینه سیکل، نسبت جرمی سیال کار سیکل تولید قدرت به آب خنک کن که بصورت زیر تعریف می شود، جز پارامترهای تاثیر گذار در نظر گرفته خواهد شد.

$$R_m = \frac{\dot{m}_{\text{ORC}}}{\dot{m}_{\text{CW}}} \quad (7)$$

۲-۲- اعتبارسنجی کد محاسباتی سیکل حاضر
با توجه به معادلات ارائه شده (۱)-(۶) کد محاسباتی سیکل رانکین آبی در در نرم افزار EES نوشته شد و مقادیر عددی حاصل از کد محاسباتی بر مبنای مقادیر جدول ۱ با پژوهش [۲۸] مقایسه گردید که در جدول ۲ آورده شده اند.

۳- نتایج

۳-۱- انتخاب مدل مناسب در روش پاسخ سطح
جهت بررسی اثر پارامترهای ذکر شده روی توابع پاسخ راندمان حرارتی و حرارت ورودی سیکل از روش پاسخ سطح استفاده شده است که یکی از زیرمجموعه های فرآیند طرح ریزی آزمایش ها است. روش طرح ریزی آماری آزمایش ها عبارت است از آماده کردن برنامه های آزمایش بر حسب یک الگوی آماری برقرار شده تا با موثر ترین و با صرفه ترین طریق و با سازمان دادن و بهره گیری از نتایج آزمایش ها، هدف های تعیین شده برای آزمایش ها حاصل گردد. طرح ریزی آزمایش ها به منظور بهره گیری آماری از نتایج به وسیله تحلیل واریانس ابزار قوی برای پژوهش های علمی به شمار می آید. پیوند این دو تکنیک به محقق امکان می دهد که نتایج قبل ملاحظه ای بدست آورد [۲۹]. در مهندسی، بسیاری از پدیده ها بر اساس پاره ای از تئوری ها مدل سازی می شوند، به گونه ای که برخی از آنها به دلیل تعداد زیاد عوامل کنترل کننده، مکانیسم های ناشناخته یا پیچیدگی محاسباتی، توانایی داشتن مدل ریاضی را ندارند. روش سطح پاسخ، یکی از روش های شناسایی در طراحی آزمایش ها و علوم مرتبط با مهندسی است. در این روش مجموعه ای از روش های ریاضی و آماری استفاده می شود که برای مدل سازی و تحلیل مسائل مفید است که در آن یک پارامتر پاسخ، تحت تأثیر چندین متغیر قرار می گیرد و در نهایت

ضریب قطعیت (R^2) سهم تغییرات کلی تشریح شده با مدل را اندازه گیری می کند که برای یک برازش خوب مقدار ضریب قطعیت باید نزدیک به ۱ و حداقل ۰/۸ باشد. R^2 تنظیم شده کمیتی آماری است که برای اندازه مدل تنظیم شده است. مقادیر بیش از ۰/۹ بیانگر آن است که مدل رگرسیون فرآیند را به خوبی شبیه سازی می کند. ضریب قطعیت به صورت معادله (۸) تعریف می شود و نشاندهنده کاهش تغییرات بر اثر استفاده از رگرسیون است.

$$R^2 = 1 - \frac{SS_{res}}{SS_{tot}} \quad (8)$$

که در آن مجموع مربعات کلی (SS_{tot}) و مجموع مربعات باقیماندها (SS_{res}) در معادلات (۹) و (۱۰) آورده شده اند که در آن u, f_i و e به ترتیب مقادیر داده ها، مقادیر مدل پیشنهادی و باقیمانده می باشند [۲۹].

$$SS_{tot} = \sum_i (y_i - \bar{y})^2 \quad (9)$$

$$SS_{res} = \sum_i (y_i - f_i)^2 = \sum_i e_i^2 \quad (10)$$

$$\bar{y} = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n y_i \quad (11)$$

از نظر آماری، مدل های مناسب تر دارای انحراف استاندارد پایین تر می باشند. مطابق جدول شماره ۵، برای هر دوتابع پاسخ، انحراف استاندارد مدل طراحی مرکب مرکزی نسبت به مدل طراحی باکس-بهنکن پایین تر است. این واقعیت روی مقادیر R^2 و R^2 تنظیم و پیش بینی شده نیز تأثیر می گذارد. در این زمینه، مقادیر دقیق مورد نیاز و R^2 پیش بینی شده مدل طراحی مرکب مرکزی برای هر دو پاسخ بالاتر از مدل طراحی باکس-بهنکن است.

از این رو، نتایج پیش بینی شده توسط روش طراحی مرکب مرکزی می تواند برای بررسی پارامترهای سیکل رانکین آلی و بهینه سازی استفاده شود.

برای تأیید صحت نتایج پیش بینی شده توسط روش طراحی مرکب مرکزی، از مقادیر میانی پارامترها و مقادیر مرجع [۲۸] استفاده شد که در جداول ۱ و ۲ بخش ۲-۲ ذکر شده است.

جزئیات در جدول ۶ نشان داده شده است. جدول ۶ درصد خطاهای راندمان حرارتی و حرارت ورودی سیکل

نقاط مختلف در فضای طراحی هستند. از این رو، این مدل ها اثرات متفاوتی از پارامترها را در پاسخ مشابه ارائه می دهند. انتخاب یک طرح آزمایشی اولین گام در این روش است؛ بنابراین ابتدا طرح مرکب مرکزی و باکس-بهنکن مقایسه می شوند که برای مناسب سازی معادلات درجه دوم استفاده می شوند. مرحله بعدی انتخاب متغیرهای مستقل و دامنه طراحی آنها است. جدول ۳ دامنه متغیرهای مستقل را برای تجزیه و تحلیل پارامترهای راندمان حرارتی سیکل (η_{th}) و حرارت ورودی (Q_{in}) به عنوان توابع پاسخ نشان می دهد. تجزیه و تحلیل واریانس، یک روش مناسب برای ارزیابی مدل پیشنهادی روش پاسخ سطح است. آنالیز رگرسیون غیرخطی با استفاده از داده های جمع آوری شده براساس دو روش مذکور برای پاسخ ها انجام پذیرفت.

مطابق آنالیز واریانس مدل های نشان داده شده در جداول ۴ و ۵، رویکردهای جالب توجه در مورد پارامترهای مختلف ظاهر می شود و مقادیر مختلف آنها در هر مدل طراحی قابل توجه است، با این وجود که مدل ها با استفاده از پارامترهای ورودی یکسانی ایجاد شده اند.

جدول ۳- پارامترهای مورد بررسی سیکل رانکین روی توابع پاسخ

فاکتور طراحی	پارامتر	واحد	مقادیر کمینه (کد (+1))	مقادیر بیشینه (کد (-1))
A	T_1	°C	۳۰	۳۰۰
B	P_1	bar	۲۸	۲۰
C	P_3	bar	۰/۱۲	۰/۰۸
D	η_t	%	۹۰	۷۰
E	η_p	%	۱۰۰	۶۰
F	ΔP	%	۲	۰/۵
G	ΔT_{con}	°C	۲۵	۱۰
H	\dot{m}_{ORC}	kg/s	۰/۲	۰/۰۳
J	T_{cool}	°C	۳۰	۲۰
K	R_m	--	۰/۲۵	۰/۱

رانکین آلی را برای دو دسته از متغیرهای ورودی - مقادیر میانی محدوده های ارائه شده در جدول ۳ و مقادیر ارائه شده نشان می دهد.

جدول ۴- مقادیر آنالیز واریانس توابع پاسخ بدست آمده از دو روش طراحی مرکب مرکزی و باکس-بنکهن

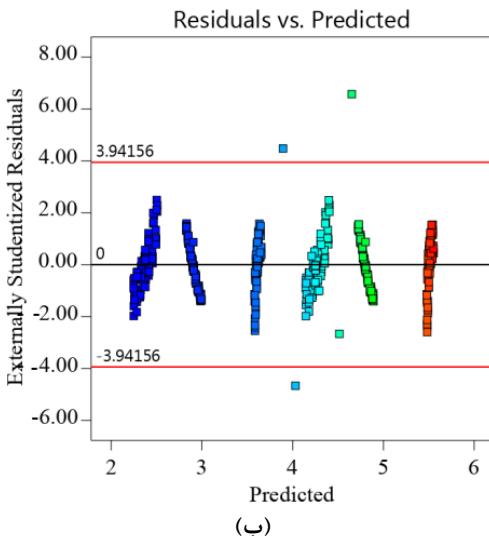
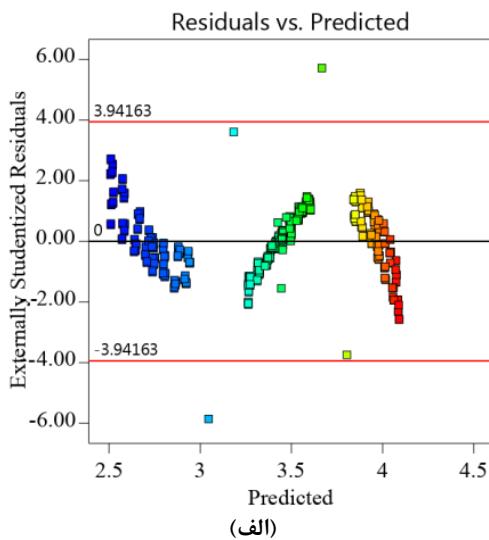
روش طراحی مرکب مرکزی (CCD)					روش طراحی باکس-بنکهن (BBD)				
مقدار خطای خالص	کمبود تناسب	باقیمانده	مدل	مقدار خطای خالص	کمبود تناسب	باقیمانده	مدل		
۰	۰/۰۱۷۹	۰/۰۱۷۹	۱۰۳/۸۹	۰	۰/۰۰۳۹	۰/۰۰۳۹	۱۰۵/۹	مجموع مربعات	
۹	۱۴۲	۱۵۱	۱۸	۹	۵۰۱	۵۱۰	۳۱	درجه آزادی	
۰	۰/۰۰۰۱	۰/۰۰۰۱	۵/۷۷	۰	۷/۷۴E-۰۶	۷/۶۱E-۰۶	۳/۴۲	میانگین مربعات	
-	-	-	۴۸۷۳۵/۶	-	-	-	۴/۴۹E+۰۵	ضریب فیشر- سندکر (F-value)	
-	-	-	<۰/۰۰۰۱	-	-	-	<۰/۰۰۰۱	ضریب احتمال (p-value)	
۰	۱۰۳۲/۴۲	۱۰۳۲/۴۲	۲/۷۷E+۰۵	۰	۰/۰۰۳۸	۰/۰۰۳۸	۵۶۷/۴۷	مجموع مربعات	
۹	۱۴۸	۱۵۷	۱۲	۹	۵۰۲	۵۱۱	۳۰	درجه آزادی	
۰	۶/۹۸	۶/۵۸	۲۳۰۸۹/۷	۰	۷/۶۳E-۰۶	۷/۴۹E-۰۶	۱۸/۹۲	میانگین مربعات	
-	-	-	۳۵۱۱/۲۴	-	-	-	۲/۵۲E+۰۶	ضریب فیشر- سندکر (F-value)	
-	-	-	<۰/۰۰۰۱	-	-	-	<۰/۰۰۰۱	ضریب احتمال (p-value)	

جدول ۵- داده های آماری روش های طراحی مرکب مرکزی و باکس بنکهن برای توابع پاسخ سیکل رانکین آلی

حرارت ورودی (Q_{th})	راندمان حرارتی (η_{th})	مقدار انحراف استاندارد		
روش طراحی مرکب مرکزی (CCD)	روش طراحی باکس-بنکهن (BBD)	روش طراحی باکس-بنکهن (CCD)	روش طراحی باکس-بنکهن (BBD)	
۰/۰۰۲۷	۲/۵۶	۰/۰۰۲۸	۰/۰۱۰۹	مقدار انحراف استاندارد
۳/۹۲	۷۴/۲۱	۳/۳۹	۵/۶	میانگین
۱	۰/۹۹۶۳	۱	۰/۹۹۹۸	R ²
۱	۰/۹۹۶	۱	۰/۹۹۹۸	Adjusted R ²
۱	۰/۹۹۵	۱	۰/۹۹۹۸	Predicted R ²
۵۰۴۷/۶۷۴	۲۴۳/۹۲۰	۲۳۶۲/۱۰۱	۹۵۷/۷۱۴۱	Adequate Precision

جدول ۶- مقادیر درصد خطای روش طراحی مرکب مرکزی برای توابع پاسخ سیکل رانکین آلی

	درصد خطا مطلق	مقدار بدست آمده از روش طراحی مرکب مرکزی	مقدار حاصل از کد محاسباتی EES	تابع پاسخ
بر اساس مقادیر میانی	۰/۰۱۸	۳۱/۴۵۲۳	۳۱/۴۵۸۰	راندمان حرارتی (%)
[۲۸] بر اساس مقادیر	۰/۴	۳۲/۸۰۲۷	۳۲/۹۳۴۹	
بر اساس مقادیر میانی	۰/۰۱۱	۷۰/۱۸۵۸	۷۰/۱۷۸	حرارت ورودی (kW)
[۲۸] بر اساس مقادیر	۵/۹	۲۰/۷۲۰۱	۲۲/۰۱۸	

شکل ۲- نمودارهای توزیع مقادیر باقیمانده نسبت به مقادیر پیش بینی شده برای (الف) راندمان حرارتی سیکل و (ب) حرارت ورودی سیکل

همانطور که دیده می شود، خطاهای راندمان حرارتی و حرارت ورودی سیکل رانکین در روش طراحی مرکب مرکزی در محدوده قابل قبولی است.

۲-۳- بررسی اثرگذاری پارامترها

برای بررسی تاثیر پارامترهای جدول ۳ روی راندمان حرارتی سیکل و حرارت ورودی سیکل که به عنوان تابع پاسخ انتخاب شده اند، با استفاده از مدل آنالیز واریانس در روش طراحی مرکب مرکزی با کمک حذف رگرسیون پس گرد استفاده شد. نمودارهای نشان داده شده در شکل ۲ بیانگر آن هستند که مقادیر باقیماندهها بطور تصادفی توزیع می شوند و از الگوی منظم پیروی نمی کنند؛ بنابراین می توان نتیجه گرفت که تجزیه و تحلیل باقیمانده نشانگر کفایت مدل است و یا مدل به اندازه کافی برای پیش بینی پاسخها در سطح اطمینان ۹۵٪ مناسب است؛ همچنین در نمودارهای احتمال نرمال باقیماندهها اگر نقاط دادهها بر نرمال خیلی نزدیک به خط مستقیم باشند، آنگاه دادهها به طور نرمال توزیع شده اند؛ بنابراین همانگونه که در شکل ۳ نشان داده شده است، باقیماندهها به طور نرمال و مشابه یک خط راست توزیع شده اند.

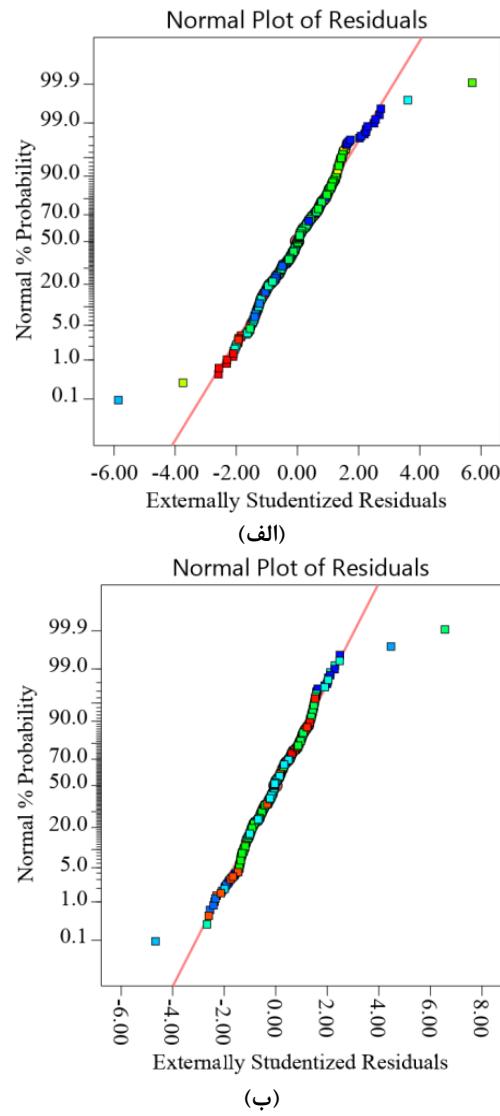
نتایج آنالیز واریانس به روش حذف رگرسیون پس گرد طرح اثر متقابل با توجه به داده های بدست آمده از کد محاسباتی، برای هر عملکرد در طرح مرکب مرکزی نشان می دهد که تغییرات در متغیرهای دارای شبیث مثبت تندتر، رابطه مستقیم شدیدتری با عملکرد پاسخ دارند. به عنوان مثال، دمای ورودی و راندمان آیرنتروپیک توربین و همچنین نسبت دبی جرمی تولوئن به آب خنک کن برای تابع پاسخ

تولوئن برای راندمان حرارتی و افزایش دمای آب ورودی خنک کن برای هر دوتابع پاسخ نسبت به پارامترهای دیگر کمترین تأثیر را داشته و در نتیجه می‌توان در مدل نهایی آن را نادیده گرفت. تجزیه و تحلیل واریانس مربوط به تابع پاسخ راندمان حرارتی و حرارت ورودی به سیستم بیانگر تأثیر تقابلی تمامی پارامترها است که از آن جمله با توجه به تأثیر زیاد راندمان آیزنتروپیک توربین برخی از تأثیرات به صورت کنتورهای سه بعدی قابل ارائه است.

در ادامه بخشی از کنتورهای دوبعدی و سه بعدی حاصل برای تابع پاسخ راندمان حرارتی در شکل ۴ آورده شده است. قابل ذکر است که در محاسبات مربوطه، سایر پارامترها در مقدار میانی خود، ثابت فرض شده‌اند.

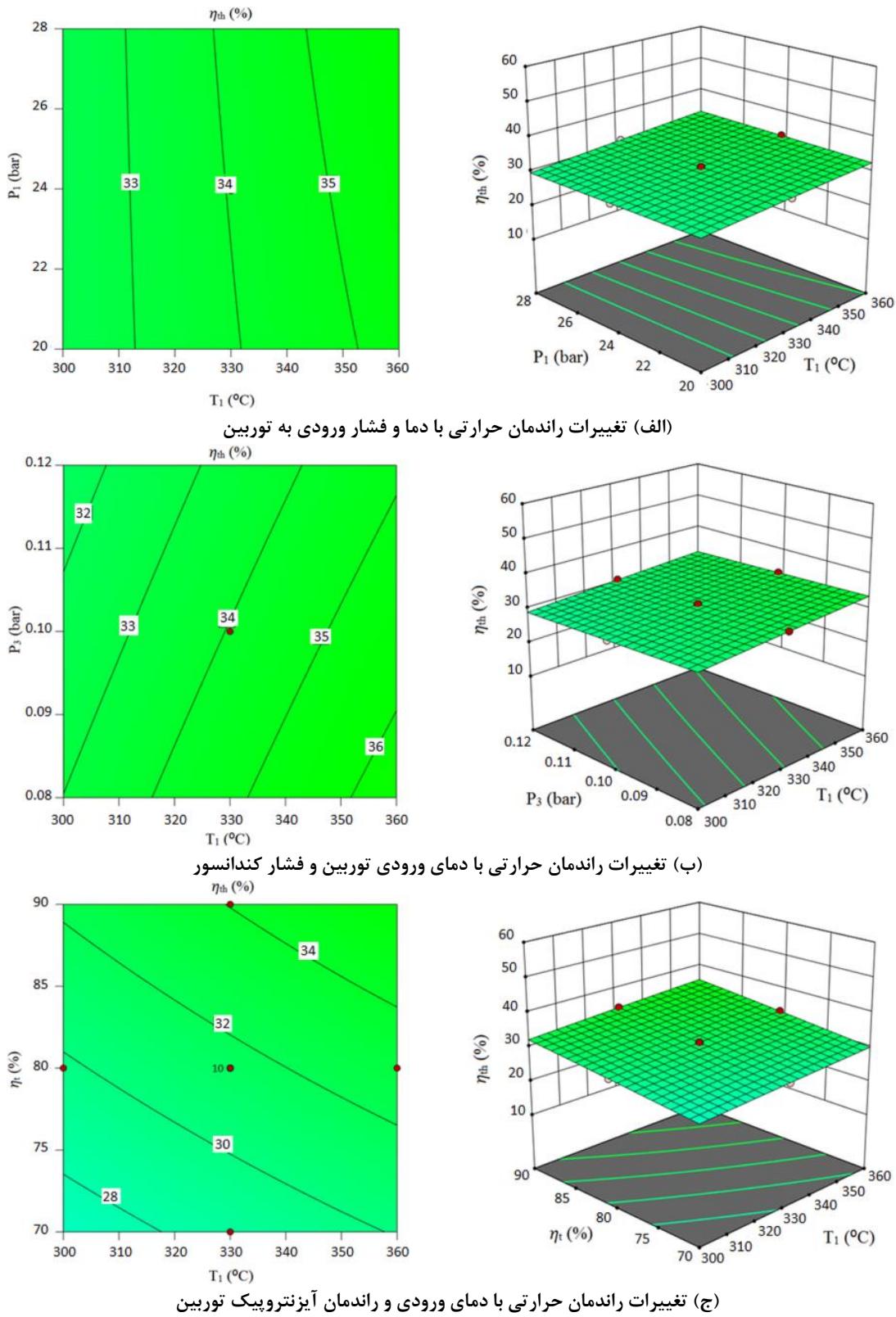
مطلوب شکل ۴، تغییر پارامترهای ورودی در محدوده متغیرهای بررسی شده، منجر به تغییر راندمان حرارتی سیکل رانکین گردیده است. هرچند با توجه به نمودارها بیشترین نرخ افزایش در حضور افزایش پارامترهای راندمان آیزنتروپیک توربین، دما ورودی توربین و نسبت دمی جرمی‌ها قابل مشاهده است. از سوی دیگر همانگونه که در شکل‌های (۴-ه) و (۴-ح) قابل مشاهده است، افزایش اختلاف دمای آب خنک کننده در کندانسور منجر به کاهش راندمان حرارتی می‌گردد و تأثیر متغیرهای راندمان آیزنتروپیک پمپ، فشار ورودی به توربین و کندانسور با تأثیر مستقیم و مثبت به مقدار بسیار کمی منجر به افزایش راندمان حرارتی سیکل رانکین می‌شود.

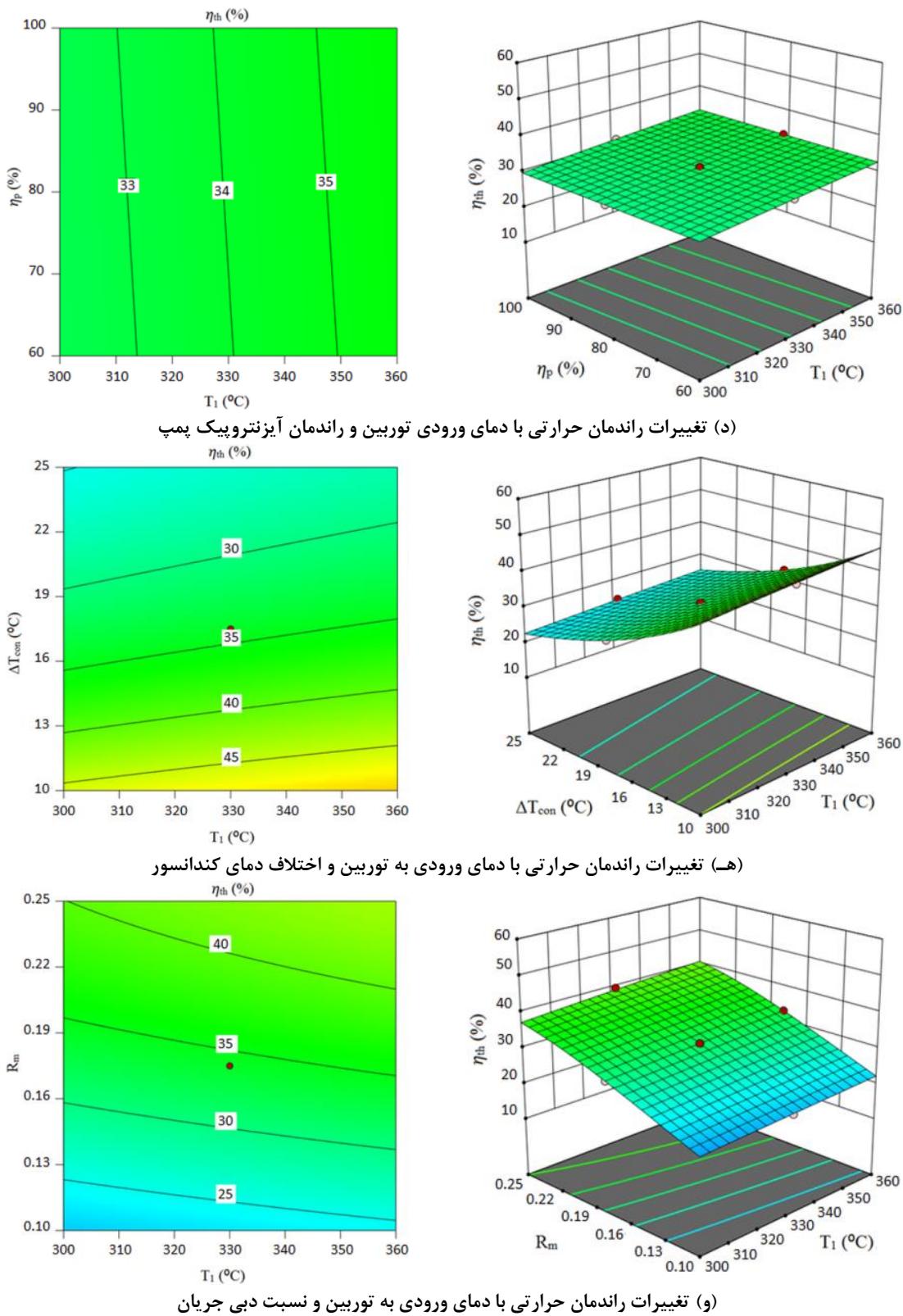
با بررسی کنتورهای (۴-و)، (۴-ز) و (۴-ح) مشخص می‌شود که دمی سیال عامل در تغییر راندمان حرارتی نقش ندارد، ولی نسبت دمی جرمی سیال عامل به آب خنک کننده کندانسور سبب تغییرات زیادی در مقدار راندمان حرارتی سیکل خواهد شد. کاهش نسبت دمی جریان تولوئن به آب خنک کن کندانسور در صورتی که دمی جرمی تولوئن و سایر پارامترهای ورودی سیکل ثابت بماند، به معنی افزایش دمی جرمی آب خنک کن است، در نتیجه منجر به کاهش آنتالپی ورودی به اوپراتور می‌شود. از آنجایی که پارامترهای ورودی و خروجی توربین ثابت فرض شده‌اند، لذا این امر باعث افزایش حرارت ورودی به سیکل و نهایتاً منجر به کاهش راندمان حرارتی خواهد شد.

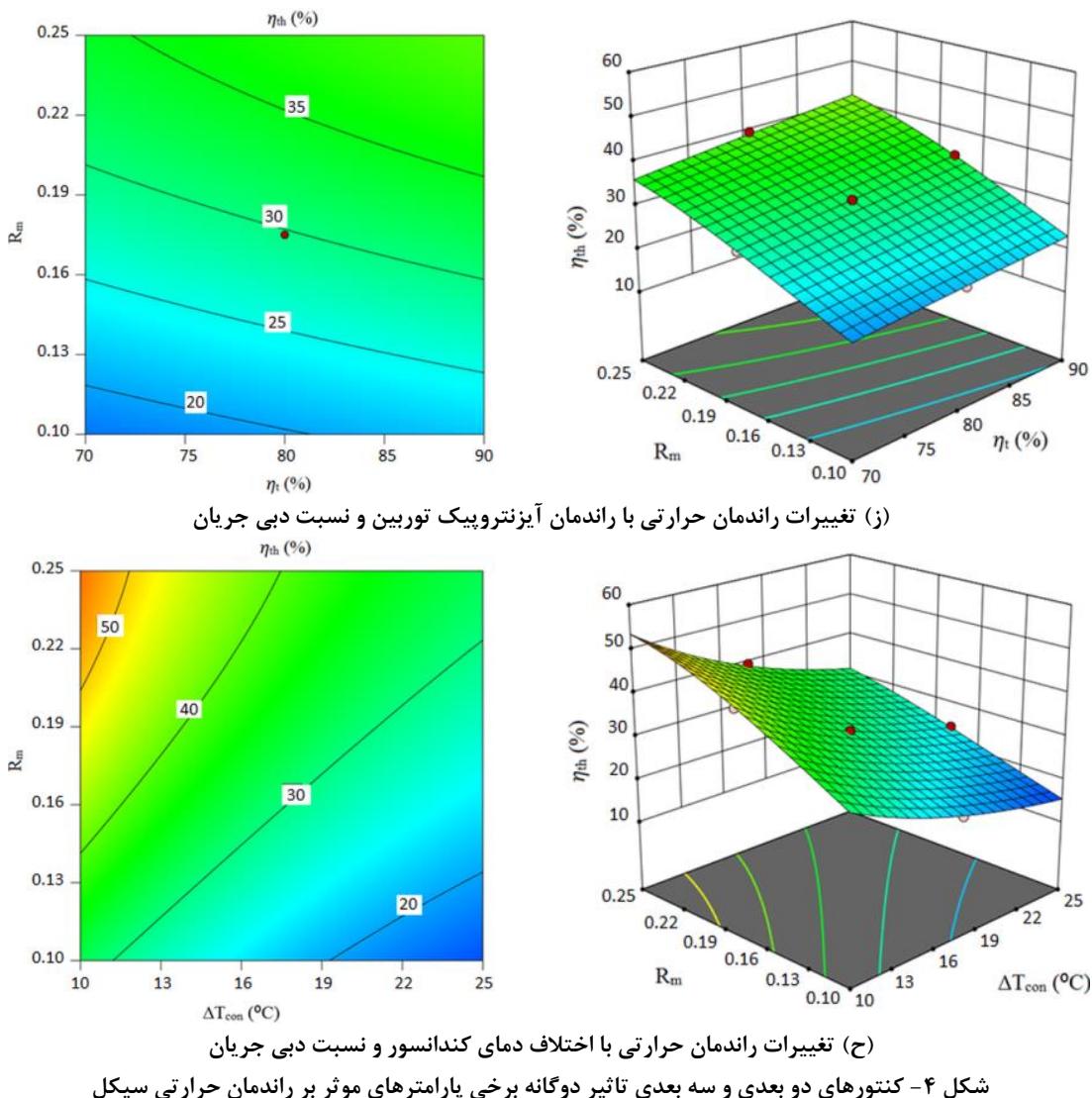

شکل ۳- نمودارهای احتمال نرمال برای توابع پاسخ (الف) راندمان حرارتی سیکل و (ب) حرارت ورودی سیکل

راندمان حرارتی و همچنین دمی جرمی سیال عامل سیکل و اختلاف دمای آب خنک کن برای تابع پاسخ حرارت ورودی دارای رابطه مستقیم می‌باشند. تغییرات در متغیرهای دارای شب منفی تندتر، اثر معکوس بیشتری در عملکرد پاسخ دارند؛ به طوریکه افزایش اختلاف دما در ورودی و خروجی آب خنک کن و نسبت دمی جرمی به ترتیب برای توابع پاسخ راندمان حرارتی و حرارت ورودی تأثیر منفی دارند. از سوی دیگر پارامترهای با حداقل شبیه نشان دهنده کمترین تأثیر می‌باشند. با توجه به تجزیه و تحلیل واریانس دمی جرمی

مدل طراحی مرکب مرکزی برای هر دو پاسخ بالاتر از مدل طراحی باکس-بهنکن است که نشان دهنده برازش مناسب مدل طراحی مرکب مرکزی روی توابع پاسخ است. همانگونه که نتایج پیش بینی کرده اند، بیشترین نرخ افزایش راندمان حرارتی در حضور ازدیاد مقادیر پارامترهای راندمان آیزنتروپیک توربین، دما و رودی توربین و نسبت دبی جرمی جریان تولوئن به آب خنک کن کندانسور قابل مشاهده است. از سوی دیگر افزایش اختلاف دمای آب خنک کننده در کندانسور، منجر به کاهش راندمان حرارتی می شود و تاثیر متغیرهای راندمان آیزنتروپیک پمپ، فشار ورودی به توربین و کندانسور با تاثیر مستقیم و مثبت به

۴- جمع بندی و نتیجه گیری

به طور کلی عملکرد سیکل رانکین آلی با سیال عامل تولوئن تابع پارامترهای ورودی بسیاری است. تاثیر برخی از این متغیرها از قبیل، دما و فشار ورودی به توربین، راندمان آیزنتروپیک آن، فشار ورودی به پمپ و راندمان آیزنتروپیک پمپ، میزان افت فشار داخل خطوط و همچنین متغیرهای عملکردی خنک کن روی راندمان حرارتی و حرارت ورودی سیکل با استفاده از روش پاسخ سطوح بر مبنای مقایسه دو مدل طراحی مرکب مرکزی و باکس-بنکن انجام و با انتخاب مدل طراحی مرکب مرکزی بررسی شده است. در این زمینه، مقادیر دقیق مورد نیاز و R^2 پیش بینی شده و تنظیم شده

۶- مراجع

- [1] Obernberger I, Thonhofer P, Reisenhofer E (2002) Description and evaluation of the new 1,000 kWel Organic Rankine Cycle process integrated in the biomass CHP plant in Lienz, Austria. *Euroheat & Power* 10(1): 18-25.
- [2] Ferreira P, Catarino I, Vaz D (2017) Thermodynamic analysis for working fluids comparison in Rankine-type cycles exploiting the cryogenic exergy in Liquefied Natural Gas (LNG) regasification. *Appl Therm Eng* 121: 887-896.
- [3] Saleh B, Koglauer G, Wendland M, Fischer J (2007) Working fluids for low-temperature organic Rankine cycles. *Energy* 32(7):1210-1221.
- [4] Habibzadeh A, Rashidi M (2016) Thermodynamic analysis of different working fluids used in organic rankine cycle for recovering waste heat from GT-MHR. *JESTEC* 11(1): 121-135.
- [5] Chacartegui R, Sánchez D, Muñoz J, Sánchez T (2009) Alternative ORC bottoming cycles for combined cycle power plants. *Appl Energy* 86(10): 2162-2170.
- [6] شوکتی ن، رنجبر س ف (۱۳۹۴) تحلیل ترمودینامیکی و اگزرژواکنومیکی ترکیب سیکل تولید توان زمین گرمایی با سیکل کالینا و سیکل رانکین با سیال‌های آلی مختلف. مجله مکانیک سازه‌ها و شاره‌ها ۱۹۲-۱۷۷: ۵(۱).
- [7] Aboelwafa O, Fateen SEK, Soliman A, Ismail IM (2018) A review on solar Rankine cycles: Working fluids, applications, and cycle modifications. *Renew Sustain Energy Rev* 82: 868-885.
- [8] چهارطاقی م، بابایی م (۱۳۹۳) تحلیل انرژی و اگزرژی سیکل ارگانیک رانکین با به کارگیری سیال‌کاری دو جزی در شرایط مشخص منبع حرارتی. مهندسی مکانیک مدرس ۱۴۵-۱۴۶: ۱۴(۳).
- [9] Badr O, Probert S, O'callaghan P (1985) Selecting a working fluid for a Rankine-cycle engine. *Appl Energy* 21(1):1-42.
- [10] Mahmoudi A, Fazli M, Morad M (2018) A recent review of waste heat recovery by Organic Rankine Cycle, *Appl. Therm. Eng.* 143: 660-675.
- [11] باروتکوب ح، حنیفی میانگفشه ک، یاری م (۱۳۹۶) طراحی و تحلیل سیستم جدید سیکل رانکین آلی با محرك اولیه توربین گاز-SGT-۴۰۰ مطالعه موردی: منطقه نار-کنگان (جنوب ایران). مهندسی مکانیک مدرس ۳۷۲-۳۶۱: ۱۷(۱۲).
- [12] Wang X, Shu G, Tian H, Liu P, Jing D, Li X (2018) The effects of design parameters on the dynamic behavior of organic ranking cycle for the engine waste heat recovery. *Energy* 147: 440-450.

مقدار بسیار کمی منجر به افزایش راندمان حرارتی سیکل رانکین آلی می‌شود.

در نهایت بهینه سازی عددی با توجه به شرایط عملیاتی سیکل‌های واقعی بر مبنای تابع مطلوبیت و رویه پاسخ مرکب مرکزی، نشان دهنده حصول راندمان نزدیک به ۳۶٪ به ازای حرارت ورودی نزدیک به ۱۳۰ kW است.

۵- فهرست عالیم

kJ/kgK	c_p
kJ/kg	h
kg/s	\dot{m}
فشار، bar	P
انرژی گرمایی، kW	Q
نسبت دبی جرمی R_m	
باقیمانده R	
دما، $^{\circ}C$	T
کار، kW	W
علائم یونانی	
%	η
زیرنویس‌ها	
دما بالا	H
دما پایین	L
پمپ	P
توربین	T
گرمایی	Th
سیکل رانکین آلی	ORC
آب خنک کن	CW

- [22] Okati V, Behzadmehr A, Farsad S (2016) Analysis of a solar desalinator (humidification-dehumidification cycle) including a compound system consisting of a solar humidifier and subsurface condenser using DoE. Desalination 397: 9-21.
- [۲۳] مهرور ع، باستی ع، جمالی ع (۱۳۹۶) بهینه سازی چند هدفه پارامترهای ماشین کاری الکتروشیمیابی با استفاده از روش سطح پاسخ. مجله مکانیک سازه ها و شاره ها ۷(۴): ۴۹-۶۰.
- [۲۴] پیرمحمد س، اسماعیلی مرزدشتی س (۱۳۹۶) مقایسه عملکرد جذب انرژی سازه های چند جداره مربعی و دایروی با استفاده از روش کپراس و بهینه سازی سازه دایروی با استفاده از روش سطح پاسخ. مجله مکانیک سازه ها و شاره ها ۷(۳): ۱۳۳-۱۴۷
- [25] Chen H, Goswami DY, Stefanakos EK (2010) A review of thermodynamic cycles and working fluids for the conversion of low-grade heat. Renew. Sustain. Energy Rev 14(9): 3059-3067.
- [26] Douvartzides S, Karmalis I (2016) Working fluid selection for the Organic Rankine Cycle (ORC) exhaust heat recovery of an internal combustion engine power plant. Iop Conf Ser-Mat Sci 161(1): 012087.
- [27] Invernizzi CM, Iora P, Manzolini G, Lasala S (2017) Thermal stability of n-pentane, cyclopentane and toluene as working fluids in organic Rankine engines. Appl Therm Eng 121: 172-179.
- [28] Mohammadi A, Kasaeian A, Pourfayaz F, Ahmadi MH (2017) Thermodynamic analysis of a combined gas turbine, ORC cycle and absorption refrigeration for a CCHP system. Appl Therm Eng 111: 397-406.
- [29] Montgomery DC (2017) Design and analysis of experiments. 9th edn. Wiley, New York.
- [13] Xi H, Zhang H, He YL, Huang Z (2019) Sensitivity analysis of operation parameters on the system performance of organic rankine cycle system using orthogonal experiment. Energy 172: 435-442.
- [14] Zeng M, Tang L, Lin M, Wang Q (2010) Optimization of heat exchangers with vortex-generator fin by Taguchi method. Appl Therm Eng 30(13): 1775-1783.
- [15] Verma V, Murugesan K (2014) Optimization of solar assisted ground source heat pump system for space heating application by Taguchi method and utility concept. Energ Buildings 82: 296-309.
- [16] Kumar U, Karimi M.N (2014) Application of Taguchi's methods for optimizing organic rankine cycle for recovering low grade industrial waste heat. IJTEE 8(2): 91-101.
- [17] Kumar U, Karimi MN, Asjad M (2016) Parametric optimisation of the organic Rankine cycle for power generation from low-grade waste heat. Int J Sustain Energy 35(8): 774-792.
- [18] Mohammed MK, Awad OI, Rahman M, Najafi G, Basrawi F, Alla ANA, Mamat R (2017) The optimum performance of the combined cycle power plant: A comprehensive review. Renew Sustain Energy 79: 459-474.
- [19] Bademlioglu A, Canbolat A, Yamankaradeniz N, Kaynakli O (2018) Investigation of parameters affecting Organic Rankine Cycle efficiency by using Taguchi and ANOVA methods. Appl Therm Eng 145: 221-228.
- [20] Goyal A, Sherwani AF, Tiwari D (2021) Optimization of cyclic parameters for ORC system using response surface methodology (RSM). Energ Source Part A 43(8): 993-1006.
- [۲۱] محمدی م، ارغوانی هادی ج (۱۳۹۵) مدل سازی یک بعدی و بهینه سازی پرتاگر گازی دومرحله ای به روش پاسخ سطح. مهندسی مکانیک مدرس ۱۶(۲): ۱۲۹-۱۳۹